

СЕКЦИЯ 3.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ И ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ

УДК 81'33

А. Л. Дзядзінкін

МАДЭЛЯВАННЕ ЛІНГВАПСІХАЛАГІЧНАГА ТЫПАЖУ (ПАРТРЭТА) ЭКСТРЭМІСТА

Анатацыя. Мадэляванне лінгвапсіхалагічнага тыпажу (партрэта) экстрэміста магчыма на аснове рознага роду тэкстаў. Як правіла, гэта полікодавыя (крэалізаваныя) тэксты, у якіх прысутнічае цэлы шэраг знакавых сістэм – музыка, сімвалы, вербальныя адзінкі і г. д. На аснове дадзеных тэкстаў зроблена спроба стварыць мадэль лінгвапсіхалагічнага тыпажу экстрэміста.

Ключавыя словы: юрыслінгвістыка, лінгвістычная эксперталогія, экстрэмізм, лінгвапсіхалагічны тыпаж, полікодавы (крэалізаваны) тэкст.

У барацьбе з экстрэмізмам значнае месца займае юрыслінгвістыка. Яна грунтуецца, з аднаго боку, на юрыспрудэнцыі, а з другога – на шэрагу лінгвістычных дысцыплін: камунікатыўнай лінгвістыцы, стылістыцы, тэорыі маўленчых жанраў, неарыторыцы і іншых галінах, прадметам даследавання якіх з’яўляецца тэкст у яго шматгранных праявах. Цяжка пераацаніць нават сам факт узаемадзеяння праваахоўных органаў з лінгвістамі-экспертамі, якія праводзяць даследаванні, рыхтуюць заключэнні ў рамках судовых лінгвістычных экспертыз, кансультуюць юрыстаў па пытаннях прыналежнасці тых ці іншых выказванняў да экстрэмісцкіх.

Для правядзення лінгвістычных экспертыз па справах аб экстрэмізме распрацоўваюцца аб’ектыўныя працэдуры ідэнтыфікацыі прыкмет злачынстваў. У гэтым напрамку найбольшы ўклад унеслі такія даследчыкі, як А. М. Баранаў [1] і А. І. Галяшына [2].

Найважнейшай задачай даследавання з’яўляецца распрацоўка лінгвапсіхалагічнага партрэта экстрэміста. У сучаснай лінгвістыцы маецца некалькі тэрмінаў, якія часам выкарыстоўваюцца як сінанімічныя. Гэта «моўная асоба», «моўны / маўленчы партрэт», «ідыястыль», «тыпаж». Не ўдаючыся ў падрабязны аналіз названых катэгорый, прапануем іх дыферэнцаваць. Калі гаворым пра звычайнага, «абагульненага» чалавека (напрыклад, студэнта), выкарыстоўваем тэрмін «моўная асоба», калі апісваем індывідуальную асобу (напрыклад, канкрэтнага палітыка), то ўжываем катэгорыю «моўны / маўленчы партрэт». Калі ж гаворка ідзе пра дэлінквентную асобу, мэтазгодна выкарыстоўваць паняцце «лінгвапсіхалагічны тыпаж» (партрэт).

«Лінгвапсіхалагічны тыпаж» (партрэт) як вобраз прадстаўніка вызначанай групы выяўляецца не толькі па спецыфічных характарыстыках вербальных паводзін, але і па каштоўнасных арыентацыях, вызначаных псіхалагічных рысах.

У рамках судовых лінгвістычных даследаванняў было падрыхтавана каля сотні заключэнняў, на падставе якіх паспрабавалі стварыць лінгвапсіхалагічны тыпаж (партрэт) экстрэміста.

Важная роля ў працэсе пабудовы псіхалагічнага элемента ў партрэце (тыпажы) экстрэміста належыць яго асобе. Псіхалагічныя аспекты асобы ўяўляюць сабой адносна стабільны комплекс якасцей, якімі вызначаюцца тыповыя формы паводзін.

Да псіхалагічных асаблівасцяў асобы экстрэміста трэба аднесці:

- нізкую сацыяльную адаптацыю;
- няўстойлівыя маральна-культурныя каштоўнасці;
- праблемы ў сферы камунікацыі;
- агульную незадаволенасць становішчам у грамадстве.

Псіхалагі вылучаюць наступныя псіхатыпы, схільныя да здзяйснення злачынстваў: гіпертымны, шызоідны, эпілептоідны, цыклоідны, эмацыйна-лабільны, сензітыўны, істэроідны.

Асаблівую цікавасць уяўляюць камунікатыўныя рысы, якія цесна звязаны з псіхалагічнымі аспектамі асобы. Асобам, схільным да экстрэмісцкай дзейнасці, уласцівы асаблівыя формы камунікатыўнага паводзін, якія не дазваляюць ім ажыццявіць поўную інтэграцыю ў сферу сацыяльных стасункаў. Гэта ў першую чаргу ментарства, якое заключаецца ў спробе падпарадкаваць сабе людзей, што выяўляецца ў тэкстах, якія змяшчаюць рознага роду асацыяльныя заклікі: «*Русский, иди с нами!*»; «*Партизаны Беларуси, совершайте диверсии!*».

У гэтых прыкладах праяўляецца эпілептоідны тып асобы, калі чалавек паводзіць сябе як дыктатар. У такога тыпу асобы характэрнымі рысамі з'яўляюцца жорсткасць і ўладнасць.

Да лінгвістычных асаблівасцей асобы экстрэміста таксама трэба аднесці выкарыстанне моўных сродкаў, якія выказваюць негатыўныя, зневажальныя характарыстыкі ў адрас якой-небудзь сацыяльнай групы або яе прадстаўнікоў.

Да падобных моўных сродкаў адносяцца інвектывы, г. зн. словы і выразы, якія складаюць у сваёй семантыцы і экспрэсіўнай афарбоўцы інтэнцыю аўтара абразіць або прынізіць ворага, дамагчыся змены паводзін адрасата.

Інвектыва, з'яўляючыся праявай прагматыкі, рэалізуецца, перш за ўсё, на лексічным узроўні. У слоўніках звычайна ўжываюцца наступныя інвектыўныя пазнакі: лаянк., неўхвал., пагард. словы.

Мэтазгодна вылучаць тры кампаненты інвектыўнай стратэгіі: адмоўную ацэнчанасць, імкненне панізіць сацыяльны статус адрасата і абавязковую наяўнасць аб'екта абразы.

У экстрэмісцкіх тэкстах выкарыстоўваюцца наступныя катэгорыі інвектыў:

1) інвектыўныя намінацыі з негатыўным ацэначным кампанентам, якія відавочна адносяцца да характарыстыкі груп па нацыянальнай, расавай, рэлігійнай і іншых сацыяльных прыкметах. Такой, да прыкладу, з'яўляецца намінацыя «хачы». У тэкстах экстрэмісцкага зместу прасочваецца негатыўная ацэнка дадзенай намінацыі як ураджэнцаў Каўказа ці Сярэдняй Азіі.

У якасці прыкладу выкарыстання намінацыі «хачы» можа служыць наступны крэалізаваны тэкст, які падвергся экспертызе на прадмет наяўнасці ў ім прыкмет экстрэмізму:

выяўлены кампанент – двое збіваюць трэцяга;

вербальны кампанент (тлумачальны надпіс) – *«Встречать хачей нужно примерно так!»*;

2) жаргонныя намінацыі эўфемістычнага характару з негатыўнай ацэнкай групы па нацыянальнай, расавай, рэлігійнай і іншых прыкметах. Такой, напрыклад, з'яўляецца намінацыя «акабы». У тэкстах экстрэмісцкага зместу прасочваецца негатыўная ацэнка «акабаў» як супрацоўнікаў праваахоўных органаў (часцей – міліцыі). Намінацыя паходзіць ад абрэвіятуры «А.С.А.В.», якая, у сваю чаргу, узыходзіць да ангельскай «all cop are bastards» («усе супрацоўнікі паліцыі – ублюдкі»). Дадзеная намінацыя ўжываецца ў двух арфаэпічных варыянтах: «акаб» і «эй сі эй бі».

У якасці прыкладу выкарыстання намінацыі «акабы» можа служыць наступны крэалізаваны тэкст, які падвергся экспертызе на прадмет наяўнасці ў ім прыкмет экстрэмізму:

выяўлены кампанент – чэрап з косткамі;

вербальны кампанент (тлумачальны надпіс) – *«Смерть акабам!»*;

3) семантычна імпліцытныя намінацыі. Яны ні напрамую, ні праз эўфемістычныя сродкі не звязаны з ацэнкай груп па нацыянальных, расавых, рэлігійных і іншых сацыяльных прыкметах, але ўстойліва ўжываюцца з негатыўнай інтэнцыяй у тэкстах экстрэмісцкага зместу.

Па-першае, такімі з'яўляюцца намінацыі, дзе члены рэцэсіўнай групы параўноўваюцца з жывёламі, раслінамі ці неадушаўлёнымі прадметамі. Тым самым дэманструецца іх непаўнавартаснасць у параўнанні з членамі дамінантнай групы. Усе падобныя параўнанні маюць адмоўную канатацыю: «шаўкі», «твары» (у значэнні «нікчэмныя людзі»), «бараны» (у значэнні «дурныя людзі»), «чуркі» (у значэнні «нячулыя людзі»), «малпы» (у значэнні «брыдкія людзі»), «анучы» (у значэнні «слабавольныя людзі»).

Па-другое, гэта намінацыі зняважлівай, у тым ліку абсцэнай лексікі (вульгарныя выразы, табуізаваныя словы, звязаныя з цялесным нізам і фізіялагічнымі адпраўленнямі): «п...дары» (у значэнні «людзі з нетрадыцыйнымі сэксуальнымі поглядамі»), «у... бкі» (у значэнні «разумова недасканалыя людзі»).

Юрыслінгвістыка як адносна новы напрамак у лінгвістыцы павінна стварыць алгарытм сістэматызацыі маўленчага матэрыялу, які дазваляе

ўстанавіць лінгвапсіхалагічнае аблічча асобы. А гэта і ёсць «лінгвапсіхалагічны тыпаж» (партрэт). Акрамя чыста моўных характарыстык экстрэміста, трэба разгледзець яго каштоўнасныя арыентацыі і псіхатып, асаблівасці моўнай свядомасці і камунікатыўных паводзін.

Тэорыя лінгвапсіхалагічных тыпажаў (партрэтаў) становіцца напрамкам мовазнаўства, які актыўна развіваецца, знаходзячыся на стыку псіхалінгвістыкі, юрыслінгвістыкі, лінгвакультуралогіі і лінгваперсаналогіі, што выклікае неабходнасць іх практычнага прымянення ў судовай экспертызе.

Такім чынам, удалося наблізіцца да стварэння лінгвапсіхалагічнага тыпажу (партрэта) экстрэміста, які мае шэраг характарыстык «дэструктыўнай (дэлінквентнай) асобы».

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. **Баранов, А. Н.** Лингвистическая экспертиза текста : теоретические основы и практика : учебное пособие / А. Н. Баранов. – Москва: ФЛИНТА; Наука, 2013. – 592 с.

2. **Галяшина, Е. И.** Лингвистика vs экстремизма: в помощь судьям, следователям, экспертам / Е. И. Галяшина. – Москва : Юридический Мир, 2006. – 96 с.

УДК 800:802.0

Ю. В. Есионова

К ВОПРОСУ О ВЛИЯНИИ АББРЕВИАТУР ИНТЕРНЕТ-ЯЗЫКА НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК И НА ЯЗЫК В ЦЕЛОМ

Аннотация. Изучено влияние аббревиатур интернет-языка как на английский язык, так и на язык в целом. Дается понятие об основных лингвистических особенностях выражения коммуникации в компьютерном языке, представлены примеры наиболее распространенных аббревиатур и сокращений, используемых в интернет-коммуникации. Приводится заключение о влиянии аббревиатур и сокращений на изменение лексического состава любого языка.

Ключевые слова: аббревиатура, интернет-язык, сокращение, эмограмма, «смайлы», социолингвистика.

Интернет, как информационная и коммуникативная платформа, стал необходим в нашей повседневной жизни. В последние десятилетия деятельность лингвистов, таких как Дэвид Кристал, Бренда Данет и Сьзан Си. Хэрринг, была связана с проблемами влияния компьютерного языка на язык живого общения. Главное, что вызывает беспокойство относительно основных характеристик интернет-языка, это пренебрежение пунктуацией, использование сокращений, свободная конструкция самого предложения (*e. g. Will let you*